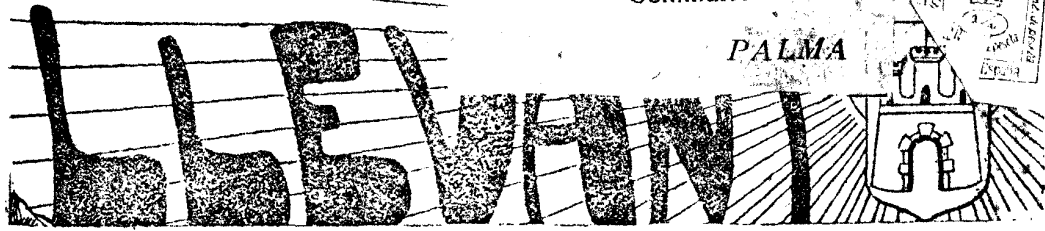
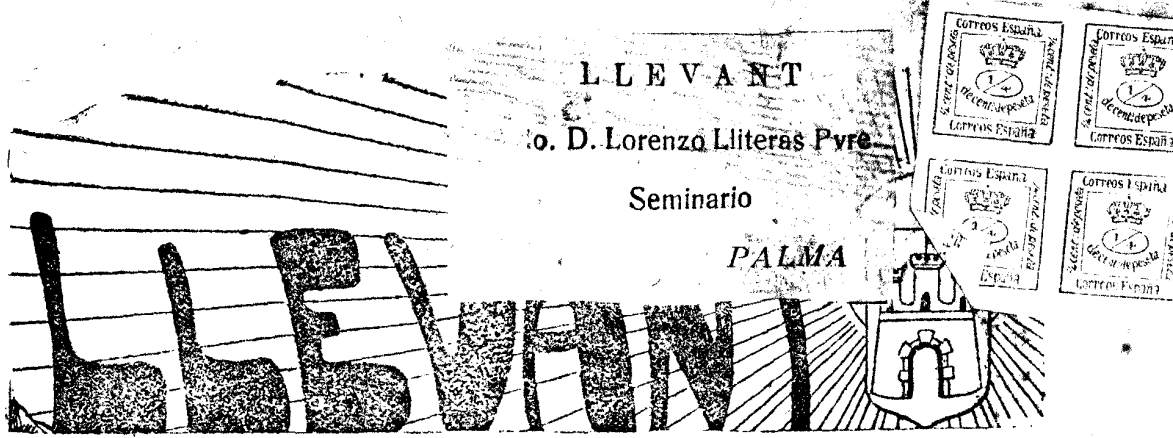

PREUS

Artá. Un trimestre 0'75
 A fora id. 1'00
 Al Extranjer id. 1'50

Número solt
 15 cts.

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUI

Artá 30 de Septiembre de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
 Quatre Cantóns, 3

PATRIOTISME

Final

El vertader patriotisme no pot esser de cap manera cap dels que hem indicat. Ni la patrioteria dels uns, ni l'encantament de la placiditat de Mallorca i el no voler sortir del *estatu quo* en els altres poden senyalar-se com el veritable sentiment anomenat *patriotisme*. Aquest ha de ser més realista, més ferm, més sòlid qu'aquells.

El patriotisme vertader serà aquell sentiment que brolla amb tal força del nostre cor que's capaç a dur-nos a qualsevol sacrifici per la defensa, per l'engrandiment, per la vida, p'el progrés de la nostra Patria.

Es aquell qui mos fa estimar tot lo nostre, amb un amor sens mida. Que nos canta les belleses de la nostra terra, que nos encén en amor a la nostra llengua, única autèntica forma d'expressió dels nostros sentiments més íntims, que nos enardeix davant els passatges sublims de la nostra historia, que nos fa continuar les candaroses costums dels nostros avis, que nos empeny a la defensa dels furs, de les llibertats regionals que en altre temps gaudiem, que mos fa sentir delicadament davant qualsevol manifestació de l'ànima de la Patria.

Tot aquell que de una o altra manera ajuda a l'engrandiment, a l'expansió, al bon nom, a la riquesa de la patria, es un ver patriota.

Aquell mallorquí que ple d'optimisme, no sols no desjecta Mallorca, com fan moltes voltes els mallorquinistes bords. i tot i veient-li sos defectes, expressa una gran fe i una gran esperança en son pervenir, aquell mallorquí es un ver patriota.

El qui més be que derramar la seua

darrera gota de sang, prefereix derramar per ella fins a la darrera gota de suor per fer-la adelantar en qualsevol sentit sigui, aquest es un ver patriota.

El qui se crema les ceyes en l'estudi i dins el mon de la ciencia s'obri camí i se conquista un nom i deposita tota la fama adquirida als peus de Mallorca i vol que d'ella sia la part millor, aquell es un ver patriota.

L'artista que consegueix triomfar dins el mon de l'art i al conquerir els llorers de la victoria no sols no amaga sa procedencia sinó que vol que de retop en rebiga la nostra patria l'honor que li pertany, aquell es un ver patriota.

L'industrial qui logra acreditar un producte de sa industria i el rotular-lo, en lloc de simular que procedeix de punts de fama secular li posa una etiqueta netament mallorquina, aquell es un ver patriota.

El polític que desprecia les conxorxes ambicioses qu'avui s'estilen entre els de professió i atent a les necessitats de Mallorca, s'esforsa per conseguir-li el màxim millorament i el més gran benestar, aquell es un ver patriota.

En fi, el comerciant qui cerca al mateix temps que sa propia millora el foment de la riquesa regional, el conrador que treballa per millorar l'agricultura mallorquina, el sacerdot qui resa per la deslliuració de la patria i demana a Deu per ella ses benediccions, el mestre que s'esforsa en imbuir el ver patriotisme en els cors infantils, tots els qui d'una manera o altra, amb son eslor moral o material treballen p'el be de la nostra Mallorca son bons patriotes.

Els bons patriotes han d'estimar-la íntegrament a la patria sense atenuacions ni condescendencies de cap classe. Han de voler la nostra regió unida

a sa nacionalitat natural però disfrutant de la més ampla llibertat. Han de voler els empleats de la terra, bons i treballadors, sense enamorar-se dels mirallets dels qui parlen foraster. Han de voler el floriment de la cultura mallorquina que no pot tenir altra base que l'ensenyansa en llengua materna. Han de voler qu'aquesta reini en tots els ordes, en la literatura, en la ciencia, en les oficines, en el carrer, en les festes literaries, en totes les manifestacions espirituals. Han de voler que l'esperit religiós tradicional en la nostra terra arrelli de cada dia més fort i més endins, perque es l'única manera de preservar a la nostra regió de l'esflorament social que tantes patries desfá avui com una magrana. Han de voler que els productes mallorquins puguin esser col·locats en tots els mercats del mon al costat dels de més fama. Han de voler que sien conservats i respectats els monuments del antigor que nos deixaren els nostros avantpassats, en fi han de voler extirpar de Mallorca el mal parlar, les costums grosseres, i els vicis que avui se filtren i que reini arreu la virtut.

Amb una paraula, han de voler que Mallorca sigui rica, virtuosa i gran, estimada amb deliri per sos fills i respectada dels externs.

Això son els vers patriotes que son els únics que poden fer gran la nostra patria.

A. F.

Aquest periódic está subjecte a censura esglesíastica.

SOCIALS I AGRÍCOLES

ELS CARAGOLS

Per l'agricultor té una importància notable el conèixer lo que són els caragols i els seus usos i costums no sols per els perjudicis que ocasionen an els vegetals que cuida amb esment, sino també per esser avui objecte de explotació com a aliment i per lo tant una font d'ingresos no despreciable.

Passen de 3.000 les especies de caragols que se troben escampats demunt la terra. Baix la denominació de caragols i caragulins comprén el nostre vulgus totes les especies que tenen closca encare que pertanyin a gèneres diferents, de les de terra i una part de les de mar, si bé les especies del gènere *Helix* per esser les més grans i més en contacte amb l'home són les millor observades.

Els caragols són *moluscs pulmonats*, es dir que respiren l'aire natural, directament; tenen un peu molt llarg i una closca amb espiral. De les especies de fora les més hermoses se troben a les Filipines.

L'animal sol tenir el cap curt, arrufadís, amb quatre tentàculs als quals s'anomena ordinàriament *baïyes*, distribuïts en dos parells, un anterior que es el més petit i l'altre posterior més gros. Tots són arrufadísos poguent l'animal estendre-los com un dit de guant.

Els caragols són coneguts desde molt antic, ja en temps dels Romans se'n feia un gran consum; ells, les cercaven i les engreixaven dins uns cancats apropiats anomenats *Cochlearia*. Segons conta *Plini*, l'inventor d'aquests engreixedors va ésser *Fulvius Hirpinus*.

Per ferlos més agradables an el paladar, les alimentaven amb herbes aromàtiques, segó i baixos de vi. Tots els meus lectors saben que els caragols són molt cercats a Mallorca com a aliment i per exportar, no essent avuy donat el valor alcançat per totes les coses, gens despreciable la quantitat que per aquest concepte entre dins molts dels nostres pobles.

Altres temps foren considerats com d'unes grans propietats medicinals; avuy no s'empleen més que per fer una pomada per endolçar la pell i una pasta recomanada per les obreccions del pit les *pastilles de caragol*.

Els se nodreixen d'herbes i fruits tenent la seua abundància no es estrany la destrossa terrible que fan en els camps per lo qual l'agricultor procura destruir tots els que pot. Li ajuden en aquesta feina una partida d'insectes, els erissons, etc.

Quant el temps es molt humit i durant la nit, principalment a la primavera del hivern surten dels seus amagatais, encletxes, devalls de pedres, forats de parets etc. per cercar el seu aliment i al comensar les fredors se retiren dins aquells amagatais i també dins la terra per passar-hi l'hivern. A les hores tapen la boca de la closca amb una porta molt prima membranosa que li diuen *epifragma*.

Quant surten del seu estoig es quer anar a cercar el seu aliment o per cercar altres caragols de la mateixa especie. Per la finesa del seu tacte se donen conte de la presència de cossos estranys i així es que per poc que les toquen, s'amagan, i sols amb una extremada precaució tornen a sortir i caminar. La destrossa que fan de determinades plantes fan creure que tencu desenrol·lat el sentit del gust.

Durant la primavera i l'estiu ponen els seus ous, que són blancs i estan cuberts d'una envoltura membranosa. El caragol forada la terra i deposita dins el tubó els ous, les tapa de terra i s'en va.

Al cap de 20 o 30 dies té lloc el neixement dels petits que surten tots ben formats i amb una petita closca. Si aquesta s'espenye el caragol té la facultat de refer-la i així se'n troben amb molta freqüència.

Les especies de caragols més conegudes i que són les més estimades, són l'*Helix aspersa*, caragol boyé, *H. vermiculata*, caragola *H. apalole-na*, viuda l'*Helix pisana* caragulí.

Juan de Binialgorfa.

La post-guerra

Es in-negable que la post-guerra ha estat i es més terrible que la guerra gran. Passat el temps podem considerar an aquesta com una fita que senyala el punt de partida d'una evolució, d'una transformació, que n'igú mai havia pensada; al manco, si dins el moviment social de la avant-guerra se veia qualcosa que transformava el modo d'esser de les col·lectivitats, no se poria preveure que aquell acontèixement precipitàs d'una manera tan formidable aquella transformació.

I que aquesta s'opera, o millor dit que la seua primera fassa se desenrol·la de cap a la bancarrota me pareix que està a la vista de tot-hom. Rússia fa tres anys que està lluitant per la implantació d'un règim, considerat moltes vegades, per els cap-pares del bolxevisme com a poc pràctic. En aquests

tres anys Rússia s'ha agotada. El domini de les mans demunt el cap no es possible; i no crec siguin suficients per convencer als expectadors les raons apuntades en un document enviat desde Moscou als italians per el govern dels soviets. La classe obrera italiana, diu, deu resignarse a suportar inevitables sufriments durant la primera fassa de la revolució. Que pensi en la Rússia soviètica somesa desde fa tres anys als rigors del b'oqueig.

Itàlia, segueix la sort de Rússia en el camí de la seua transformació. La sotregada ha estat tortada. Es obrers italians s'incautaren de les fàbriques sense trobar cap resistència de consideració. El govern d'En Giolitti se troba sense força per contenir la onada. Qui ho havia de dir, En Giolitti, el qui no volia que la seua pàtria anàs a la guerra, haver de presenciar desde el poder la desfeta de la seua pàtria a conseqüència d'aquella intervenció!

Seguit, seguit, se van succeint acontèixements d'una gravetat suma. Les col·lisions són freqüents, mentres dues tendències se disputen la supremacia. Per una part els extremistes no volen deixar cap punt dels conquistats; per altre, diferents caporals socialistes i sindicalistes sostenint un criteri moderat consenten a que les fàbriques siguin desocupades. A derrera hora sembla que els derrers, els moderats han triunfat i s'ha firmat el pacte amb el Govern.

CONTRAST

Mentres que Itàlia se desia França se consolida i veu de cada dia més fomentat el seu imperialisme.

El nomenament de Millerand per president de la República es d'una garantia abrumadora. Millerand es el guardià irreductible del tractat de Versalles, el propulsor del endogalament d'Alemanya per l'èxit del qual procura que l'ordre i la unitat reinin dins França tan amenaçada fa poc pels sense pàtria.

INGLATERRA

La sanc freda de la rassa es la principal característica del seu esperit dominador, de la seua crueltat. La guerra per una part, i l'operació d'Irlanda amb la llarga agonia del baile de Cork... són fets que demanen una revisió dels cors per desterrar de la societat als qui són de pedra.

La qüestió obrera de cada dia pitjora, les vagues se repeteixen amb freqüència i no deixen de tenir preocupats als seus governants.

Del Passat i del Present

La peste s'escampa

Com hem dit en l'article anterior la terrible epidemia que assotava els pobles d'Artá i Son Servera anà creixent dins el més de Juny d'una manera horribosa causant víctimes a balquena. Mallorca en quedà alliberada mitjançant l'establiment del Cordó Sanitari i amb les rigoroses mides qu'adoptà la Junta Superior de Sanitat. Mes, el perill no era esvaït i tots els pobles posaven tots els medis que estaven de la seva part per evitar que s'internàs ningú en les seues viles procedents de les apestades. S'amenassà fins amb la pena de mort, però amb tot i amb això els esquitxos arribaren a algunes altres poblacions.

En casos semblants se fa casí impossible evitar la difusió, especialment en el principi quant encara no acaba d'estar organitzat tot el servei i així soccey l'any 1820 amb la propagació a Sant Llorenç des Cardassar i a Manacor.

A final del mes de maig, morí a Son Servera víctima de la pesta l'esposa d'en Mateu Rossell (a) Parragó el qual fugí desseguida per por de prendre-la ell i s'en anà a la vila de Sant Llorenç. Això fou el dia 27 en la nit, i com encara no estava organitzat el cordó sanitari no trobà cap resistència de part de les autoritats d'aquell poble. Segurament duria ja amb ell el virus de la pesta perquè al cap d'alguns dies d'haver estat ell allà fou declarada aquella vila en estat epidèmic. Els dies que tardaven en ser atacats els qui havien rostat amb apestats oscilaven entre quatre i quinze o vint i així se comprén que en Parragó arribat a Sant Llorenç portador dels microbis l'empeltàs an els vecins d'aquest poble i d'allà passà a la vila de Manacor arribant-hi ja malalt.

Els manacorins quant s'en temeren ja ho crec que feren tot quant varen sobre perquè no se propagàs aquella malaltia. El zelós batle D. Martí Bonet i el distingit metge D. Guillem Nadal amb tota activitat cuidaren d'aïllar completament el malalt i dispongueren tot lo que cregueren precis perquè no hi hagués víctimes. Destinaren an en Parragó un sol assistent durant els pocs dies qu'estigué malalt, al cap dels quals morí ell i el qui l'assistia, enterrant-los segons conta la tradició dins un pou que s'anomenà desde allavors *Pou dels Apestats*.

Degut an aquelles mides d'aïllament no se declarà cap cas més dins Manacor. Mes no fou així dins Sant Llorenç aont el dia 16 de Juny ja n'hi havia de malalts que en tot el temps de l'epidemia arribaren a 21. D'aquests en curaren 6, el altres quinze foren víctimes de la malaltia reinant. Cuidaren dels

malalts d'aquell poble els metges Dr. D. Marian Morey, D. Josep Botellas i Dr. D. Miquel Barceló. Els sacerdots que s'encarregaren de prestar auxilis espirituals als malalts foren el vicari D. Francesc Floriana i D. Bartomeu Mestre, Vicari de Manacor que passà allà expressament, mogut per la caritat cristiana sagramentant a la majoria dels apestats i sense usar preservatiu algú no fou contagiats com no ho foren cap dels metges esmentats. El metge D. Marian Morey assistí sols an els primers atacats perquè el dia 6 de Juliol en que morí a Son Servera el metge Dr. D. Pere Josep Sureda hagué de passar an aqueixa vila i fou substituït a Sant Llorenç pels altres dos metges citats.

Gracias a les ordes que d'un principi dictà el Dr. Morey i que foren seguides p'els seus successors el dia devuit de Juliol quedà totalment esvaïda la pesta dins Sant Llorenç.

Un altre poble hi hagué que encara que no tengué tantes víctimes com Son Servera i Artá no obstant tengué també cent coranta sis atacats morint-ne d'aquests 112 i en curaren 34.

Aquest poble fou Capdepera.

El primer cas que se presentà fou el dia vint de Juny i encara que no se sap amb tota certesa se creu que fou importada d'Artá.

El batle era aquell any D. Juan Flaqué que componia l'Ajuntament amb els sigüents regidors: D. Bartomeu Melis, D. Gabriel Terrassa, D. Pere Antoni Massanet, D. Gabriel Espinosa i D. Mateu Cirer. Era Segretari D. Sebastià Ferrer.

La Junta de Sanitat desplegà tot el seu zel perquè no s'escampàs malaltia tan horripilant i ajudada pel metge D. Marian Ferrer, el cirugià D. Ramon Torrandell i el practicant D. Josep Pujol conseguiren que no fes tantes víctimes com en les viles veïnades. Cuidaven de l'administració de Sagraments el Vicari del poble Rt. D. Juan Antoni Arover; el Rt. D. Bartomeu Alzina i el P. Fr. Gabriel Ferrer, Observant de Petra.

La darrera invasió que hi hagué fou el dia 8 d'agost. Abans del contagi tenia Capdepera 1179 habitants al final en quedàren 1067.

Gracias a les mides adoptades per la Junta Superior de Sanitat en l'establiment del cordó sanitari a l'energia amb que obraven els qui dirigien aquest i a les precaucions preses per cada un dels demés pobles de Mallorca el mal no prengué en cap vila més, tocant sols les funestíssimes conseqüències les quatre viles apuntades.

Resultat de la Tómbola

La Tómbola que organitzà D.ª Andrea Valentini i familia Blanes Tolosa, junt amb l'Obreria de Sant Salvador per recaudar fondos per l'Obra d'aquest Santuari tengué un exitós. Ben instalada en el Teatre Principal i ben organitzada, hi acudí desde el primer vespre una gran gentada que en dos dies hagué agotats tots els billets. El darrer dia se feren també rifes de valiosos objectes, que també donaren bon resultat.

Com s'havia oberta una subscripció voluntaria foren moltíssimes les persones devotes de Nostra Verge que contribuïren amb quantitats importants a augmentar la recaudació. Vataquí lo que puja aquesta:

De donatius . . .	1.115'00 pts.
Billets venuts . . .	800'00 id.
Rifa d'objectes . . .	427'50 id.
Altra donatiu . . .	50'00 id.

Total . . . 2.392'50 pts.

Hi ha una persona que oferí pagar cinquanta duros en deu plassos de cinc duros mensuals. El primer plas figura ja entre els donatius esmentats.

La Obreria; hagué sabut que altres persones no foren a temps a entrar en la subscripció i tenien intenció de contribuir, fa a sobre quetothom qui vulga encara figurar en ella i donar colca quantitat pel fi explicat pot fer-ho entregant els diners a les mateixes persones que estaven encarregades de recollir els donatius.

Enhorabona per l'èxit obtingut.

ESPANYA

La nostra Espanya està sense país. Els nostres governants viven il·lusionats arruixant les preocupacions si se presenten i gaudint solsament de la propia ambició. Ara mateix, per ells no hi ha més problema que el decret de dissolució de les corts, que vol dir, seguir l'història de la nostra decadència.

Si no s'ha governat amb el parlament, per què ferne un de nou? Es que el señor Dato el vol fer a la seua imatge i semblança? En aquest cas no es possible que se li doni, ja que seria consentir en que perduri el mateix estat de coses, i no pot ésser el seguir més temps sense treure d'Espanya les colles anárquiques que se van ensenyorint de les places i carrers de les nostres principals ciutats.

Floriana.

Folklore Balear

Jochs d'infants a Mallorca

Davant l'invasió de jocs forasters, que van prenguent plaça dins els entreteniments dels infants, fomentats per mestres i societats en perjudici dels jocs nostrats, empés per més aficions folklòriques, resolguí inventariar aquests darrers, abans de lamentar més prest o més tart la seva pèrdua, com de tantes altres coses del nostre patrimoni espiritual.

Vetaquí tal com tenc anotat el joc de «A la una s'embarca la mula», am totes les variants hagudes fins a l'hora present.

En tots els jochs abans de tot se *bolea*, per veure qui s'ha de posar.

Un atlot diu fort: *primer per bolear*, i'ls, altres van dihent: *primer per pegar, segon per pegar*, etc., guardant en la boleada l'ordre qu'ells mateixos han establert per endavant.

El qui bolea presenta tancades les dues mans, tenguent dins una d'elles estojat un pedrolí o qualsevol altra cosa, que s'haurá amagada dins la mà, darrera l'esquena, perque axí no's sàpia a n'a quina es.

Si'l que pega ab la mà plana, ho fa damunt la que tanca'l pedrolí, el qui boleava está franc i no s'ha de posar, donantlo al qui pegava, seguint aquest baleant els demés. Ara, si ha pegat damunt la mà buida, roman franch, *posantse'l* darrer que quedi ab la pedreta.

Aquest se colocrá horisontalment acotat amb les dues mans apoiades damunt els peus, mentres que'ls altres atlots franch l'anirán botant d'un en un, dihent, repetint-ho cada vegada:

A la una: s'embarca la mula
 . . . . . salta la mula
 . . . . . l'arch i la mula
 . . . . . bon salt i bona mula
 . . . . . bon joch i bona mula.

Tots ja han botat dihent una d'aquexes variants. El primer torna botar i'ls demés darrera el, dihent:

A le dues: el dimoni fa ruess
 . . . . . anirém a fer córrer les
 (vintiquatre mules)
 . . . . . faves crues.

O també

A les dos: posa'l cavall a n'el cós
 . . . . . anam a a n'el cós.
 A les tres: mut i no dir res
 . . . . . passar sense dir res.

Axó no més ho pot dir el primer qui bota i ningú pus. Si'l segon o qualsevol altre, descuidat, ho dignés, pagaria'l séu descuit posantse.

A les quatre: qui la toca l'ampara
 . . . . . peus de rata dasea la
 (corbata)
 . . . . . qui la toca la para.

No pot ésser tocat el qui se posa pels jugadors més qu'amb les mans qu'aguanten el cós per botar. El qui tocás el cap o qualsevol altra part del cós del qui's posa, s'haria de posar ell.

A les cinc: la campaneta fa *dinc dinc*
 . . . . . un bé i un binch
 . . . . . madó dinc dinc.

Després de botar els jugadors, un darrera l'altre peu coix, van voltant el qui's posa, cridant *dinc dinc* just una campana.

A les sis: el dimoni gris
 . . . . . un panet de sis
 . . . . . madó Bet Tix
 . . . . . passar de llis

A les set: la cleque de madó Bet
 . . . . . la carapulleta de modó
 (Bet).

A les vuit: s'olla de pancuit
 . . . . . remenant s'olla de pancuit

Ab una mà's bota i ab l'altra'ls jugadors fan com qui remena una olla damunt l'esquena del qui's posa.

A les nou: la gallina veia fa bon brou
 . . . . . la gallina del Secretari ha
 (fet un uou)
 . . . . . s'olla des brou
 . . . . . ficar s'espasa a n'es bou

Si'ls jugadors adopten aquesta darrera variant, llavors el qui's possa's coloca verticalment i'ls qui boten, estrenyent el puny i ficantlo dins el coll del atlot qui's posa, simulen que maten el bou.

A les deu: botá' ab un peu
 . . . . . déu bots ab uu peu
 . . . . . el dimoni s'hi asséu

Després de botar els jugadors han de romandre ab un peu alt i pegar déu bots. Qui no ho fa, ha perdut i's posa.

A les onze: el d'imoni s'segronsa
 . . . . . ja està gat i cau.

El qui's posa s'engronsa tot el temps que'ls altres boten, i si tengués sórt de tomarne cap, aquest se posaria.

A les dotze: anam a du vi

Després d'haver botat se'n van com qui durne ab una má.

A les tretze: ja es aquí
 A les catorze: posam taula.

En posar mans damunt l'esquena del qui's posa hi deuen dexar la gorra, el mocador ó lo que sia. Si són molts els qui juguen, prompte hi ha un caramull ben alt d'objectes. Llavors el joc se fa encara més interessant, per que si'l primer o qualsevol altre, en botar, les tornás, s'hauria de posar. No cal ponderar ab quins esclats d'alegria'ls jugadors celebren totes les botades dels altres, tot posant esment a que'l caramull no caigui en terra.

A les quinze: giram truites.

El primer qui bota girará damunt devall el caramull d'objectes i botará totseguit, fent lo mateix els demés.

A les setze: llevaries.

A mesura que cada hū anirá botant, s'endurá la seva gorra, però axó a n'el mateix moment en que's bota. Si tomás el caramull se posaria.

A les desset: tiram bolla
 . . . . . tiram mach.

En el moment de botar deurán llençar lo més enfora possible una peça de dos, un pedrolí o qualsevol altra cosa que durán damunt el cap. A n'el qui li cau més aprop del qui's posa, li tocará a ell posarse i axí's comença de bell nou aquest joc, un dels més divertits i interessats pels atlots de la nostra terra mallorquina.

ANTONI PONS PASTOR

Plana literaria

UNA LLIÇO APROFITADA

Na Pereta criada jove i etxerovi-
da acaba d'embenar un ui a sa
seva senyoreta Margalida jova
també i molt *modernista*. Es
cap d'un rato arriba Na Marie-
ta cosina de Na Margalida at-
lota seria i molt avenguda:

Pereta.—Si no l'hi pos be qu'hu diga
Margalida.—Estreny un poc més,
[Pereta.]

- P. Ha de sobre Senyoreta
que ses cames me fan figa
cada pic que m'en recort
des seu crit esglaiadò.
¿Que li ha calmat es dolò?
- M. Amb ses gotes i per sòrt
aquest pobre uiet no pert:
S'oculista m'ho assegura.
- P. ¡Diga que ha tengut ventura!
- M. Fins ara no heu ha dit cert.
Lo que voldria que tú
no fosses com sa gazeta
constant per tot...
- P. ¡Senyoreta,
que no hem coneix es segú!
- M. Perque te conec hu dic.
- P. ¿I quant li som fet fetxida?
- M. ¿Que no hu saps? Pareix men-
[tida]
- P. ¡Bono! va essé qu'aquell pic...
- M. De sabreu ja n'estic farta
i ara molt més me convé
qu'en arribar es carté
entris tot d'una sa carta.
Qui espera se desespera
i esper de despursahi.
Ja l'havía de teni...
¡Just!... es día de Sant Pere.
- P. (ap) ¡Santa Rita beneida!
es mateix día arribá
i amb so susto qu'em va dá...
¡Si fos pena de la vida!
Hi estic ben apurada...
¡M'armará un rebumbori!
¡Animes del Purgatori!
¡Res! qu'arribi retrassada.
- M. Demans fentes ja n'hi ha prou.
- P. ¿Que se creu? Me debanava
¿ cap, per si li tocava
a les onze llet o brou.
- M. N'estic que ja no puc pus,
i per ara no en prendé
fins més tart qu'et cridaré.
- P. Quant vosté vulga.
(Sortint se troba amb Na Marir qu'entre)
(Retgirada) Ai, Jesús!
- María. ¿T'he retgirada, Pereta?
- P. Perque un qui no va amb allò...
- Mra. Per si descansava, jò
de puntes.
- M. ¡Ai Cosineta!
Tú no sabs lo que he passat
bataillant sense consòl.
- Mra. M'han dit que tens un uxol,
i un que s'ha rebenat

ja se sab... Sol aná be
mitja pansa o una coqueta
de pa amb llet, ben calenteta.
Aproveu.

- M. Jo te diré:
diuenge hi hagué regates
i toros; va essé un dia
mudant vestits i sabates.
Llavò teatro, i rissant
es cabeis, hala, frui, frui,
me llenagaren dins s'ui
es ferros ben flametjant.
- Mra. ¡Oh quin dolò més cruel!
Cega degueres quedá.
- M. Que vaig veure pots pensá
tots es estelets del cel.
- Mra. Encara que hu trobis gros,
sempre te dit, Margalida,
que no es bona aquesta vida
pe s'animesa ni es còs.
- M. Un tal fet pot succehí
per més qu'es vaja amb ciencia.
- Mra. Però amb tu es consecuencia
d'un viure de trebolí.
No tens assaiament.
Cine, tiro de pichón,
teatro, balls de salón.
- M. ¿I tot això qu'es dolent?
- Mra. Es sabreu no es cosa meva;
no hi vaig tan sovint com tú;
però dolent es segú
no está mai a dins caseva,
ni de día ni en sa nit
ni fè feina ni jornal,
- M. ¡Idò així; just i cabal,
quant m'he brodat un vestit!
Qu'el vesses m'agradaria,
però es tant lo qu'ha xocat
que sempre el tenc manllevat:
avui el te Na Sofia.
Pero calla es figurí
aquí demunt deu está
(El cerca per demunt una tauleta
aont hi ha revistes i periódics)
¡Meem ara!...
- Mra. Deixeu aná.
- M. ¡Ca dona!... Vetlot'aquí.
Sa modista amb molta gracia
el tregué de lo milló;
va cridá s'atenció ..
- Mra. (Mirant-losé)
I crec qu'es ve, per desgracia.
(Mirant Na Margalida li diu capetjant)
¡Margalida Margalida!
¿I el te feren just així?
- M. (Satisfeta)
Ben exacta que sorti.
- Mra. (Tirant amb despreci es figurí)
¡Cosa més desvergonyida!
- M. Teníu costum ses beates
de no deixarmos os sá,
tot ho heu de criticá,
desde es monyo a ses sabates.
- Mra. Ses beates ¿que't ferán?
Es joves...! a n'aquest sí
qu'els hauríes de senti!
- M. ¿I que no sé jo que fan?
A ses primeres qu'envesten
i demanen per casa,

- això ja s'ha vist ben clá
son ses que més xules vesten.
- Mra. Pot ser que mitja dotzena.
hajen romás embaucats,
com es torts dins es filats,
i be hu duen a s'esquena.
Sensa motiu ni raó
sa moda es seny vos trabuca.
- M. Tú que viús com una cuca
de seda dins s'amel-ló,
veus el mon per un forat
i et creus que tot hu afinas.
I lo de ses *Josefines*
també es seny t'ha trebucat.
- Mra. Ja qu'en parles me ve bé
dirte, perqu'es necessari
qu'en lloc de Socia honorari
activa t'apuntaré.
- M. An aquest capritxo teu
no m'hi durás tu per res.
- Mra. I quant es cas es entés
atlota ¿que fas per Deu?
- M. No deix sa Comunió...
- Mra. Amb vestit de bailarina
i una brusa molt clarina
rebs a Deu Nostro Senyó,
amb so cap tot ple de grins.
No et penses ferlós callá
tapant es uis amb sa ma...
jells canten de part de dins!
- M. Per modelo no et prendé;
¡una rancia com aquesta!
- Mra. Sa teva amiga Modesta
t'hi pot serví ben re bé.
Teniu sa mateixa edat,
i ella no te res de rancia;
sa modestia i s'elegancia
sembla les ha agermanat.
- M. Ningú li diu com va hermana
- Mra. ¡Ah! ¿i des teu Capità?
- M. No t'en gosava parlá.
- Mra. (ap) Això ja li ve de gana.
- M. O no n'estás enterada?
A Comandant va ascendi
i s'en aná a Santanyí
amb lleccencia una mesada.
I de bona tinta sé
que va dí: «me vui casa
mes prest avui que demá».
- Mra. Deu hu fassa, si convé.
- M. Se despedí com amic
diguentmé que m'escriuria.
Esper carta cada día
i dins un foc sempre estic.
- Pereta (agoitant)
Una carteta!
- M. Arrambet
depressa, ¿Que no ha tocat
es carté?
- P. Sols no ha muntat.
Jo he baixat com un cohet
perqu'estava d'atalaia,
Ja sab que la compatesc
perque es mateix mal sufresc.

Margalida Estelrich.

(Acabará)

Notícies i Comentaris

EL DRET FORAL

Es una fatalitat. A les dues bandes úniques, en les quals hi ha hagut votació per acceptar o rebutjar l'herència dels nostres avis el número tretze ha estat l'acompanyant dels sense patria. Ha estat a l'Ajuntament de Ciutat aont els mateixos advocats qui fracassaren en el Col·legi dels tècnics han volgut treure el caragol bufant i el Sr. Pascual amb un discurs absolutament mancat de sentit comu feu l'apologia del Còdic Civil i la dissecció del nostre dret. Aquest discurs plagat de vulgaritats de mitín s'ha cuidat de tirar-lo pen terra amb unes observacions fonamentadíssimes demunt les columnes de «Correo de Mallorca» el jove advocat D. M. Singala, i en les de «La Almudaina» D. Jusep Quiñones.

En la sessió del Ajuntament sorti en defensa del dret amb un discurs molt elogiat de tot-hom, el nostre amic retjidor regionalista-l liberal En Guiyem Forteza, discurs en el qual en el nostre concepte hi sobrá l'ensabonada an el cacic lliberal i va faltar-hi un acte de front, a la gosadia d'anomenarse regionalista el qui en aquella ocasió posava al descobert la pitjor, carnadura centralista, absorbent. Seria hora de que, a cada sessió sentíssim raonaments semblants en defensa de tantes coses com son necessaries a fer i quant no altre cosa per dirigir i no esser mal dirigits com ara.

El Doctor D. Juan Alsina i Melis acompanyat de la seua esposa i dels seus fillets ha surtit per Barcelona després de passar una curta temporada en la seua vila nadiua, Capdepera.

Segueixen adelantant les obres d'explanació en l'Estació del ferrocarril, i si bé no se veuen intencions d'acabar el pla d'una vegada, dona goig el pensar que mos acostam a la data de l'inauguració.

Hem sentit a dir que hi ha una comissió nomenada per armoni-

zar els interessos de la Companyia amb els del poble en la urbanització d'aquells solars i que apesar d'haver passat molt de temps encara no s'ha reunida cap vegada. No voldriem passar per indiscrets al fer aquesta apuntació ja que el nostre desitx no es altre que veure el nostre poble bell, sense aquells corrallets de sebes i ais que estam acostumats a contemplar al costat de les estacions, desde Manacor a Ciutat.

--La Central Eléctrica s'ha venuda. El nou propietari D. Antoni Esteve Amorós ha posat en marxa la màquina de serrar que feia algun temps estava instal·lada. Amb ella els nostres fusters i molts de particulars deixaran de sentir la falta que les feia la serra de la fàbrica que l'any passat fou traslladada a Calarratjada. Benhaja el propi. Ara son dos els *sensfins* que tenim a la vila.

AGRICULTURA.—Les oliveres deixen caure molt rapidament el seu fruit lo qual fa preveure que les tafones ben aviat acabaran la feina. La recolecció te ocupada a molta gent, especialment atlots, els quals per esser molts de l'edat escolar son causa de que les poques escoles de la vila siguin casi buides.

Les figues seques no tenen molta demanda apesar de lo qual es preu a que se cotizen es bastant renumerador.

Les mel·les han arribat fins a deu duros les bones, haguentse fetes durant aquestes setmanes moltes de compres. Els comerciants fan bessó, en la triadella del qual tenen ocupades una partida grossa de dones.

S'han comensat a vendre moniatos primarencs a dues pessetes l'arrova, preu a que valia fa alguns anys, el quintá.

Les hortalisses, especialment els prebés i aubergineres aguanten i son avuy el primer companyatje de les cases pobres. Les llegums del temps, monjetes, van molt bé i se confia amb que donaran molt de conte. Es ben necessari que se culli molt ja que no se veu, ni d'aprop ni de lluny,

una petita baixa en els queviures.

L'any passat en aquest temps els porcs grassos se pagaven a 17 i 18 pessetes l'arrova. Enguany el Sindicat agrícola catòlic te l'encairrec de comprarne per un comissionista i les paga de 23 a 25 pts i sols un mercader n'ha comprats dels més grossos per la matansa de Manacor a 16'50. Ja ho va dir bé un mercader que aixó era fer obrir els ulls an els cegos. Figura vos, un qui ra una vidriola i he hi posa 25 pts i al rompre-la no n'hi troba més que 18, i no es una obra de misericordia ferli veure per aon hi ha es caprec?. I d'aixó n'hi ha qui s'en queixen.

El temps durant aquesta quinzena ha estat boníssim, les tempestats propies del Setembre mos han duit aigos fresques molt apropiat per sahonar les terres i deixar sembrar les ferratjes primerenques.

La temperatura no hi ha que dir que ha refrescat molt i com s'ha recullida molta d'aigo no se nota tant la falta de la font de la vila.

¡¡UEPI!!

Els qui vulgueu comprar carros o carretóns tant nous com usats i també els qui en vulgueu vendre en qualsevol estat estiguin, passau abans per ca

MESTRE GABRIEL CARRIÓ

(a) FUYA DES QUATRE CANTONS

CARRE PEDRA PLANA, 7

aont ehi trobareu xaripes grosses.

D'Artá i sa Comarca

CRONICA

SERENATES. - Molts de vespres continúen encara les serenates d'acordeo acompanyat de guiteres i castanyoles. El barri dels Quatre Cantóns passa així les vetlades alegres. Que duri.

EMIGRACIO. - Segueix anant-se cap a les Amèriques la flor de la nostra joventut i fins famílies senceres que van a cercar fortuna. Entre els molts que han partit aquesta setmana darrera hi ha el jove estudiós en Miquel Llaneras (a) Manya. Deu les do a tots bon viatge i bona vila sort.

MONIATOS. - Hem tengut ocasió de veure un moniato acabat de cuir que pesa deu lliures. Això es una prova de la bona anyada que hi ha d'aquest tubècul.

RECENT VENGUT. - Aquesta setmana arribà de l'Amèrica D. Pere Sancho (a) Leu, (a. c. s.) fill de mestre Pere Leu, que ha vengut a passar una temporadeta en la seva vila natal.

També hem tengut el gust de saludar a D. Antoni Cano i família que han venguts a passar uns quants dies en la nostra població. Sien ben arribats.

A principis de la quinzena vengué de New-York aont ocupa un important càrrec en una de les principals cases Comercials d'aquella Ciutat D. Bartomeu Sureda Boisen, fill de D. Jaume Sureda (a) Gili. Passats uns quants dies aquí s'han embarcat amb son pare i germanes altra volta cap a sa residència. Deu les do bon viatge.

BONES NOTICIES. - Els darrers emigrants que fogiren cap a Cuba pviuen bones notícies. Que allà se baguen bons sous i que la vida va se. Més val així, perque ja que un r'ausenta de la patria convé prosperar.

ESTAT SANITARI. - Gracies a Deu segueix inmillorable. Els metges tenen bona vida. Deu fassi que duri estona.

PEATÓ. - Un nou servici s'es establert entre Artá i Sa Colonia de Sant Pere. Tendrem d'aquí en enviant traspàs de correspondència. Es estat anomenat carter peató en Rafel Bizquera.

A la Parroquia se celebraren amb gran solemnidad els dies 24, 25, 26, les coranta hores que honra i gloria del arcangel S.

Miquel deixá a perpetuidat la familia Morey. Els sermons anaren a carrec de Mossen Andreu Servera de Ciutat.

El distingit senyor D. Pere Moragues Billon se troba rendit de cuidado a causa d'un atac d'uremia; desitjam la seua pronta curació.

Els carabiners de Sa Colonia han organitzat un Centre de Cultura per lo qual han llogada una casa, fet un retglament i s'han suscrit a algunes publicacions. Tot fa goig de veure, sobre tot el qui ha contemplat l'evolució experimentada durant els darrers 15 anys per aquest Cós. Rebin la nostra enhorabona.

Han prèss possessori dels seus carrecs respectius els superiors nomenats darrerament per la T. O. R. i degut an aquella combinació son de ja fa alguns dies residents an el Convent d'Artá els nostres paisans Rt. P. Francesc Fornés i P. Mateu Amorós. Sien benvinguts.

Mentres anaven per el camí d'Aubarca voltant les seues finques amb carretó D. Pere Morell dels Olor, el seu fill Gabriel, el majoral i l'amo de Sa Vinyassa tengueren la dissort de girar per no haver pogut salvar un clot i en Gabriel se copetjá fort ferm una espalla. Els altres no se feren res. G. a D.

S'ha encarregat de la bailfa el segon tinent Mestre Juan Caselles el qual pareix que está resolt a acabar d'uua vegada les liquidacions de consum. Es l'única manera com se pot normalitzar.

Se parla molt aquests dies de la organizació del partit lliberal de la nostra vila; se diu si s'han tengudes reunions, si s'ha de nomenar un comité i un jefe, etz, etz. Noltros qui no som liberals mos volem atrevir a dir-hi la nostra. Está molt bé que hi hagi diferents organizacions i que ca-

da una tengui lo seu, però sería una llástima que les lluites personalíssimes que estam acostumats a veure, tornassin pendre estat i duguessin la perturbació dins el nostre poble i tal com s'ha partit aquesta vegada, si la sensatesa del qui fins ara ha duit, amb aplaudiment de tot-hom aquella direcció, no pot imposarse demunt els qui crideu, han cridat i cridarán sempre, tenim en perspectiva una nova época de decadència i, no l'hem de menester.

REGISTRE

Mesos d'Agost i Setembre

Naixements

Dia 4 Agost. - María Ginart Pomar; dia 5. - Cristofol Massanet Canyelles; dia 6. - Rafel Ginart Servera; dia 12. - Antonina Picó Picó; dia 22. - Jaume Caselles Ginart; dia 22. - Juan Ginart Sureda; dia 24. - Jaume Juan Massanet; dia 27. - María Bonnin Cortés; dia 29. - Miquel Torres Piris; dia 29. - Pere Torres Piris; dia 29. - Catalina Más Femenias; dia 29. - Antoni Más Femenias; dia 31. - Juan Serra Abzamora.

Dia 5 Setembre. - María Muñoz Belar; dia 5. - Bernat Sureda Ginart; dia 5. - Llusia Mestre Esteve; dia 5. - Bárbara Sansó Llaneras; dia 8. - Juan Galmés Carrió; dia 11. - Bárbara Palou Gili; dia 12. - Miquel Ferrer Pons; dia 13. - Gabriel Ginart Gil; dia 15. - Antoni Massanet Abzamora; dia 15. - Ramón Rosselló Valls; dia 21. - Damiá Oliver Vicens; dia 26. - Lluís Guiscafré Gelabert; dia 26. - Antoni Nicolau Terrassa.

Resum 19 nins, 7 nines. Total 26.

Morts

Dia 12 Agost. - Margalida Riera Ferrer, parv. Meningitis
Dia 15. - Isabel María Sureda Mascaró, casada, 63 anys. Apoplegia cerebral.

Dia 18. - Damiá Caselles Massanet (a) Quatraixes, viudo, 65 anys. Nefritis crónica.

Dia 19. - Isabel María Vicens Bauzá, parv. Meningitis aguda.

Gran Colmado Artanenc d'en GUIEM BUJOSA (e) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licor, dolces, galletes, etc., etc. ● Grandís surtit e Perfumeria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: **CARRÉ DE PALMA 3 ARTA**

L'agencia Bujosa (e) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barato qualsevol excàrrec se li fassa per Ciutat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá i **CARRÉ DE PALMA N.º 3** - Despaig a Palma: **ESTANC DES BANC DE S'OLI**

GRANDES ALMACENES

San José

DE

Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Lenceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Corseteria	Corbateria	Alfombras
Merceria	Sederia	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS CAPOTES PALLIZAS IMPERMEABLES

Articulos para luto -- Géneros de punto -- Bastones
y paraguas -- Artículos de viaje

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chanclos de Goma

Gran sección de Peleteria

Ventas al contado-Precio fijo-Teléfono, 217-PALMA- *Esta casa no tiene sucursales*

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48—**ARTA**

S'ES OBERTA FA POC. TOT ES NOU
I LLAMPANT. SERVICI ESMERADISSIM

Prontitut

SEGUREDAT I ECONOMIA

Ensaimades i panets

En lloc se toben millés que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

DEK

Miquel Roca Castelli

A sa botiga hei trobareu sempre pans, panets,
galletes, bescuits, rollets, i tota casta de pastisseries
TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedat, prontitut i economia

DESPAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

GRAN BOTIGA

D'EN

JUAN VICENS (a) JAN

Ven de tota casta de articles, comestibles, galletes, etc

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR

Paff i Ancora

Com també tota casta d'instruments musicals. Bandurries, Guitarras, etc.

Gran establiment d'en **Miquel Garau** Centro, 3-Artá

Sempre, Sempre, derreres novedats en MERCERIA ● Extens surtit de PERFUMERIA

COLMADO

AMB CONSERVES DE TOTA CASTA

Representant dels licors de la casa MORENO amb el seu acreditat

Anís Miramar

Máquinas de ensi SINGER al contat i a pagues

No deixes de visitar-lo amb la seguredat de que quedareu amb ganes de tornar-li